

NACIONALNA I MEĐUNARODNA SIGURNOST*

6. NACIONALNA SIGURNOST REPUBLIKE HRVATSKE

Od trenutka stjecanja vlastite državnosti i samostalnosti u lipnju odnosno listopadu 1991. godine Republika Hrvatska je započela s izgradnjom sustava nacionalne sigurnosti. Taj proces izgradnje sustava nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske bio je bitno obilježen uvjetima u kojima je izgrađivan. Agresija, Domovinski rat i kasnije aktivnosti usmjerene na uspostavu suvereniteta na cjelokupnom teritoriju države su zasigurno determinante koje su odredile okvire procesa izgradnje sustava nacionalne sigurnosti u prvom desetljeću postojanja Republike Hrvatske. Ti nepovoljni uvjeti izgradnje zajedno s činjenicom da Republika Hrvatska kao nova država nije naslijedila institucije sustava nacionalne sigurnosti, već ih je morala stvarati ispočetka, rezultirali su s nekoliko obilježja sustava nacionalne sigurnosti u ranijem razdoblju. Prvo, u ratnim uvjetima funkcionalni imperativi su prevladavali nad drugim kriterijima. Konkretno, to znači da su ukupni državni naponi bili usmjereni prema obrani od agresije, dok je sve ostalo bilo u drugom planu. Drugo, imperativ obrane od agresije rezultirao je time da je najveća pozornost bila posvećena oružanim snagama, dok su ostale komponente sustava nacionalne sigurnosti bile manje u fokusu interesa. Treće, Republika Hrvatska je u prvih nekoliko godina postojanja postala članica niza međunarodnih organizacija koje su, prije svega, političke, a ne dominantno sigurnosne organizacije (Ujedinjeni narode, Vijeće Europe, Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi, Srednjeeuropska inicijativa, itd.). Ta je činjenica zajedno s imperativom obrane od agresije (funkcionalni aspekt sustava) za posljedicu imala to da prilikom izgradnje sustava nisu bili primijenjeni svi kriteriji (na primjer, demokratski nadzor nad komponentama sustava nacionalne sigurnosti) koji su imanentni tim sustavima u suvremenim i razvijenim demokracijama.¹ Četvrto, unatoč prethodno naznačenim obilježjima, nesporna je činjenica da je Republika Hrvatska u prvom desetljeću postojanja ipak uspjela izgraditi sve funkcionalne komponente sustava nacionalne sigurnosti (oružane snage, sustav vanjskopolitičkih institucija, obavještajni sustav ...).

Završetkom rata, oslobađanjem zemlje, uspostavom suvereniteta na njezinom cjelokupnom teritoriju, stabiliziranjem ukupne sigurnosne situacije u regiji, promijenjenom ulogom i pozicijom Republike Hrvatske u međunarodnim odnosima, povećan je stupanj

* Tatalović, S., *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb, 2006.

¹ O sustavu nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske i procesu njegove izgradnje u ranijem razdoblju vidi u: Grizold, A; Tatalović, S.; Cvrtila, V. *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*, Fakultet političkih znanosti i Hrvatska udruga za međunarodne studije, Zagreb, 1999, str. 345-369.

njezine sigurnosti čime su stvoreni i povoljniji uvjeti za daljnju izgradnju sustava nacionalne sigurnosti. Skrbeći o nacionalnoj sigurnosti, Republika Hrvatska je u nekoliko prethodnih godina postigla značajne rezultate. Prije svega, Republika Hrvatska je sukladno modernim suvremenim demokracijama u razdoblju 2000-2002. dokumentima najvišeg ranga normativno definirala vlastitu nacionalnu sigurnost i nacionalne interese te, temeljem tih odrednica, započela sa stvaranjem sustava nacionalne sigurnosti koji u narednom razdoblju treba ostvariti nacionalnu sigurnost i nacionalne interese. U procesnom smislu Republika Hrvatska je napravila i korak više. U skladu s jednim od strateških ciljeva, priključenju euroatlantskim integracijama, odnosno Europskoj uniji i Sjevernoatlantskom savezu, Republika Hrvatska je uspješno prevalila prve, ali vrlo važne i teške etape. U svibnju 2001. Republika Hrvatska je s Europskom unijom (EU) parafirala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (*Stabilisation and Association Agreement-SAA*). Sporazum je ključni instrument kojim su započele sveobuhvatne pripreme za članstvo Republika Hrvatske u EU. Tri godine kasnije, točnije u travnju/lipnju 2004. Vijeće Europske unije (Vijeće ministara) i Europska komisija su dodjelom pozitivnog *avisa* Republici Hrvatskoj postavili u status kandidata za punopravno članstvo u Uniji. Tim je činom definitivno utemeljen put za ulazak Republika Hrvatske u jednu od najmoćnijih političko-gospodarskih asocijacija modernog svijeta. S druge strane, time se Republika Hrvatska obvezala na primjenu modaliteta, standarda i pravila ponašanja koji vrijede u EU. To podrazumijeva primjenu svih standarda koji se odnose na poštivanje demokratskih načela i ljudskih prava, međunarodnog prava i vladavine prava i tržišnog gospodarstva. No, kako su to temelji unutarnje i vanjske politike država članica EU i EU kao cjeline, ali i Republike Hrvatske, njihovo postizanje, iako zasigurno zahtjevno, za Hrvatsku je izvjesno ostvarivo. Jasno je, s druge strane, da će njihovo ostvarenje utjecati na nacionalnu sigurnost Hrvatske. Republika Hrvatska pozvana je i uključila se u program Partnerstvo za mir u svibnju 2000., u 2001. otvoren je proces intenzivnoga dijaloga na relaciji Republika Hrvatska-NATO, u 2002./2003. uspješno je završen prvi ciklus hrvatskoga sudjelovanja u Akcijskome planu za članstvo (*Membership Action Plan-MAP*), a u listopadu 2003. započet je drugi ciklus. Uključivanjem u MAP, Akcijski plan za članstvo, Republika Hrvatska postala je kandidat za članicu NATO-a. U Republici Hrvatskoj provodi se cjeloviti preustroj obrambenog sistema čiji je glavni cilj razvoj sposobnih i učinkovitih obrambenih snaga, dobro organiziranih, obučenih i opremljenih za izvršavanje dodijeljenih im zadaća. Pritom, Republika Hrvatska više nije usredotočena isključivo na obranu od pojedinačne agresije ili izravne prijetnje takvom agresijom, nego i na raznovrsne oblike sigurnosnih izazova poput regionalne nestabilnosti, globalnog terorizma, transnacionalnih kriminalnih aktivnosti i sličnih

izazova, s kojima se suočava većina demokratskih država svijeta. Temeljno načelo kojim se Republika Hrvatska vodi u razvoju nacionalnih obrambenih snaga i sposobnosti je NATO-interoperabilnost, jer su kvalifikacija za članstvo u NATO-u i unapređivanje nacionalnih obrambenih sposobnosti ciljevi koji se međusobno ojačavaju i, uz to, doprinose regionalnoj i međunarodnoj sigurnosti. Paralelno s tim, a koristeći nove, prethodno naznačene, povoljne uvjete, RH je, iako ne i u potpunosti, 2002. primijenila i temeljna načela i standarde Vijeća Europe u pogledu izgradnje i reguliranja nacionalnog obavještajnog sustava kao jedne od vitalnih sastavnica sustava nacionalne sigurnosti.

6.1. Analitički okvir i polazišta politike nacionalne sigurnosti Hrvatske

Pri oblikovanju analitičkog okvira, koji bi bio uporabljen za empirijsko provjeravanje razine sigurnosti, odnosno ugroženosti, uzimaju se u obzir teorijska polazišta. Prema njima, razina sigurnosti je ovisna o izloženosti države individualnim prijetnjama (o njenoj ranjivosti), pa je ovisna o moći države i njene socijalno-političke kohezivnosti.² Nacionalnu sigurnost opredjeljuje dvije vrste djelatnosti, koje proizlaze iz unutarnje politike države i iz politike međunarodne zajednice (subregionalne, regionalne i/ili globalne)³ U pogledu vrsta djelatnosti, koje opredjeljuju nacionalnu sigurnost, važno je praviti razliku između pojma sigurnosti s gledišta vojne moći i sve prisutnijeg poimanja sigurnosti, koja uvažava ulogu ekonomske, kulturne i političke moći. Sigurnost nije samo objektivno stanje, već ima također i subjektivnu verziju. Stvarne je prijetnje nemoguće mjeriti, pa je tako moguće da za neke prijetnje niti ne znamo.⁴ Moguće je, da dođe do pretjerivanja u pogledu značenja neke prijetnje ili do različitih pogleda na stvarno značenje neke prijetnje. Također je moguće, da se prijetnja, koja je namijenjena političkom vodstvu, ne doživljava na jednak način u javnosti. To ukazuje na problem razlučivanja među prijetnjama, koje su dovoljno ozbiljne, da ugrožavaju nacionalnu sigurnost, od onih koje to nisu. Postavlja se pitanje, kad je s nekom prijetnjom moguće legitimno postupati, kao s nacionalnim sigurnosnim problemom. To postavlja i pitanje političkog izbora i objektivnosti. Ako su kriteriji, po kojima se neka prijetnja svrstava među ugrožavajuće za nacionalnu sigurnost preniski, to može imati negativne posljedice, koje se lako smatraju paranojom, nesmotrenim trošenjem resursa, agresivnom politikom i ozbiljnim posljedicama unutarnje politike. Previsoki kriteriji mogu imati za posljedicu nespремnost u slučaju ozbiljne prijetnje.

² Buzan Barry, *People, States and Fear*, Harvester Wheatsheaf, New York, London, 1991.

³ Grizold Anton, *Evropska varnost*, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 1999., str. 126.

⁴ Buzan Barry, *People, States and Fear*, Harvester Wheatsheaf, New York, London, 1991., str. 114-115.

U empirijskoj analizi sigurnosnog položaja i ugrožavanja sigurnosti Republike Hrvatske može se poći od tri skupine pokazatelja: mišljenja stručnjaka, gdje se analiziraju znanstveni izvori; političkih dokumenata, gdje se analiziraju odgovarajući nacionalni dokumenti, koji obuhvaćaju područje provođenja sigurnosti te javnog mišljenja, gdje se osvrće na rezultate ispitivanja javnosti u pogledu percepcije ugrožavanja nacionalne sigurnosti.

S gledišta okruženja, kako globalna i regionalna sredina utječe na sigurnost Republike Hrvatske može se tvrditi, da je završetak ratova u regiji i smanjenje naoružanja, omogućio poboljšanje sigurnosnog položaja Republike Hrvatske u vojnom smislu. Vojni čimbenik ugrožavanja sigurnosti je za Republiku Hrvatsku, kao i za većinu drugih država u Europi, izgubio svoj nekadašnji značaj. Među najvažnije pozitivne učinke za sigurnost Republike Hrvatske možemo uvrstiti veću spremnost država za mirno rješavanje međudržavnih i međuetničkih sukoba te povećan opseg suradnje među državama i multilateralno rješenje sigurnosnih problema. Ipak vojni čimbenik u suvremenom svijetu još uvijek predstavlja jednoga između čimbenika ugrožavanja sigurnosti. Suvremeni pristup ugrožavanju sigurnosti, polazi od pet sektora iz kojega dolaze prijetnje i to: vojnog, političkog, socijalnog, ekonomskog i ekološkog sektora.

Sigurnosno okruženje Republike Hrvatske uvjetovano je određenim faktorima koji imaju presudan utjecaj na njezin sadašnji položaj. Prije svega, tranzicija u Republici Hrvatskoj prema demokratskom društvenom uređenju i tržišnome gospodarstvu bila je u prvim godinama obilježena ratom na vlastitom teritoriju i susjednoj Bosni i Hercegovini. Većina gospodarskih poteškoća i sigurnosnih rizika, s kojima se Republika Hrvatska danas suočava, uzrokovani su, više ili manje izravno, upravo navedenom okolnošću. Usprkos tome, sigurnosno okruženje danas je povoljnije, a određena nestabilnost u regiji više ne predstavlja izravnu sigurnosnu prijetnju. Važna činjenica je da hrvatsko okruženje također čine i stabilne i konsolidirane demokracije. Jedne se nalaze u visokom stupnju tranzicije, neposredno nakon stjecanja članstva u Europskoj uniji i NATO-u, dok su druge matica europskih i euroatlantskih integracija.

Sigurnosni položaj Republike Hrvatske određen je njezinom novijom poviješću, multiregionalnom pripadnošću, integracijskim nastojanjima i perspektivama. I dok novija povijest predstavlja opterećujući faktor nacionalne sigurnosti, shvaćene u njezinom najširem smislu, integracijske su perspektive jedinstvena povijesna prilika za njezino jačanje i za uklanjanje svih posljedica nedavnog rata. Ulaskom Republike Hrvatske u Partnerstvo za mir, i dobijanjem statusa kandidata za punopravno članstvo u EU nacionalna sigurnost je dobila

dodatnu kvalitetu, a instrumenti sigurnosne politike nove sadržaje.⁵ Bilateralni i multilateralni programi suradnje koji su Hrvatskoj prethodno bili nedostupni, od ulaska u Partnerstvo za mir postali su važno sredstvo usklađivanja Oružanih snaga i čitavoga sistema nacionalne sigurnosti s najvišim demokratskim standardima. Iskustva NATO-a pokazuju da je široko zasnovana suradnja najbolji način rješavanja problema koji prelaze granice jedne zemlje.⁶ Svjesna toga, ulazak u NATO je za Hrvatsku strateški interes.

Polazeći od NATO standarda pod nacionalnom sigurnošću u Republici Hrvatskoj se podrazumijeva: (1) određeno (postignuto ili projektirano) stanje sigurnosti, (2) funkcionalno područje djelovanja različitih sigurnosnih institucija, zajedno s ukupnim društvenim nastojanjima na polju postizanja sigurnosnih ciljeva, te (3) same institucije sigurnosti, povezane u uređeni sistem odnosa. U tom kontekstu, Hrvatska nastoji izgrađivati stanje nacionalne sigurnosti u kojem će biti osigurani njena sloboda, suverenost i teritorijalni integritet u okvirima međunarodno prihvaćenih aranžmana, ljudske slobode i prava njenih građana, politička i socijalna stabilnost društva, stabilan ekonomski razvoj u uvjetima slobode tržišta i poduzetništva, funkcioniranje pravne države, unutarnji red i osobna sigurnost građana, te zdravi i stabilni ekološki uvjeti. U navedenom smislu, nacionalna sigurnost može se definirati kao stanje zaštićenosti temeljnih vrijednosti društva i na njima zasnovanih institucija.⁷

Da bi se stvorio pravni okvir za nužne demokratske promjene u sistemu nacionalne sigurnosti i posebno oružanim snagama 2001. godine Hrvatski sabor je usvojio ustavne reforme kojima je polupredsjednički sistem zamijenjen parlamentarnom demokracijom. Predsjednik je zadržao mnoge ovlasti na području vanjske i sigurnosne politike, koje u određenim slučajevima dijeli s Vladom, no bitna politička moć prenijeta je na Hrvatski sabor. Ustav je omogućio i utvrdio sudjelovanje oružanih snaga i osoblja u međunarodnim operacijama, a o raspoređivanju stranih vojnika u Hrvatskoj odlučuje Sabor. Pored toga, Hrvatski sabor je postao odgovoran za demokratsku kontrolu oružanih snaga i nadzor nad sigurnosnim službama. Organizacija obrambenog sustava, zapovijedanje i demokratska kontrola oružanih snaga regulira se ne samo Ustavom, nego i u nekoliko važnih obrambenih zakona i u strateškim dokumentima. Ustavne promjene su omogućile i izgradnju drugačijeg

⁵ U 2001. godini Hrvatska je sudjelovala u 97 aktivnosti predviđenih Individualnim partnerskim programom, te u 18 dodatnih aktivnosti (nazvanih "u duhu PFP-a"). Hrvatska je navedene godine sudjelovala u ukupno 8 PFP vježbi, a aktivno se uključila i u Proces planiranja i pregleda (PARP), u okviru kojeg je izrađen prvi Pregled sveukupne interoperabilnosti.

⁶ Skupina autora, Hrvatska u 21. stoljeću – nacionalna sigurnost, Ured za strategiju Vlade RH, Zagreb, 2001. (www.hrvatska21.hr - nacionalna sigurnost), str. 24

⁷ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 32/2002., točka 2.

obavještajnog sustava u odnosu na dotadašnje razdoblje. Ustav je odredio (čl. 102) da su Predsjednik Republike i Predsjednik Vlade RH odgovorni za usmjeravanje rada obavještajnog sustava (sigurnosnih službi), pri čemu ih je obaveza na međusobnu suradnju u ostvarivanju tih zadaća. U skladu s demokratskim načelom podjele vlasti, Hrvatski sabor je ovlašten za nadzor nad radom sigurnosnih službi (čl. 80). Sasvim je sigurno da su Ustav i Strategije nacionalne sigurnosti i obrane odredili i ciljeve i okvire funkcioniranja preostala dva podsustava koji imaju najizravniju odgovornost za ostvarenje nacionalne sigurnosti i nacionalnih interesa: vanjskopolitički sustav i gospodarski sustav.

Usvajanje paketa strateških dokumenata i zakona na području nacionalne sigurnosti i obrane treba smatrati važnom pretpostavkom reformi sigurnosnog i obrambenog sektora i približavanja Hrvatske NATO-u i EU. Analizirajući ove dokumente, *Strategija nacionalne sigurnosti*⁸ kao konceptijski dokument predviđen članom 80. Ustava je najvažniji. Preko njega Hrvatski sabor kao vrhovna zakonodavna i politička institucija iznosi osnovne političke stavove o temeljnim pitanjima nacionalne sigurnosti (vrijednosti, interesi, sigurnosni ciljevi i sigurnosna politika). Predstavlja vrh zakonodavne piramide na području nacionalne sigurnosti i političkopравни izvor daljnje legislative. *Strategija obrane*⁹ također je propisana Ustavom. Dugoročno uređuje postojeće obrambene resurse radi odgovaranja na postojeće i projicirane sigurnosne izazove, rizike i prijetnje. Izravno proizlazi iz Strategije nacionalne sigurnosti i polazište je za sve ostale provedbene akte. *Zakon o obrani*¹⁰ utvrđuje strukturu i funkcioniranje nacionalne obrane. Određuje nadležnosti i zaduženja državnih tijela na području nacionalne obrane, usmjeravanja, upravljanja, zapovijedanja i demokratske kontrole nad oružanim snagama. Distribuirana i ograničava ovlasti za usmjeravanje obrane na najvišoj ustavnoj razini - između Hrvatskog sabora, Predsjednika, Vlade, Ministarstva obrane i Glavnoga stožera. *Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske*¹¹ je statusni zakon koji određuje sve aspekte službe u oružanim snagama - činove i njihovu dodjelu, promaknuća, prava i obveze i druga statusna pitanja. Pripadnicima Oružanih snaga Republike Hrvatske Zakon zabranjuje političku aktivnost djelatnim vojnim osobama. *Zakon o proizvodnji, remontu i prometu naoružanja i vojne opreme*¹² omogućava sistematičan pristup području transfera oružja. Ovlašćuje Ministarstvo vanjskih poslova za odobravanje svakoga transfera, čime se osigurava sukladnost sa zakonima i praksom glavnih hrvatskih partnera i

⁸ Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, «Narodne novine» broj 32/2002.

⁹ Strategija obrane Republike Hrvatske, «Narodne novine» broj 33/2002

¹⁰ Zakon o obrani Republike Hrvatske, «Narodne novine» broj 33/2002.

¹¹ Zakon o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine broj 33/2002.

¹² Zakon o proizvodnji, remontu i prometu naoružanja i vojne opreme, , «Narodne novine» broj 33/2002.

saveznika. I na kraju *Zakon o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga RH, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu*¹³ utvrđuje postupak za razmještaj, funkcioniranje i povlačenje iz mirovnih operacija i humanitarnih misija odnosno razrađuje ustavne odredbe o uporabi oružanih snaga u inozemstvu. Polazeći od ustavnih odredbi i određenja temeljnih pitanja nacionalne sigurnosti izraženih u Strategiji nacionalne sigurnosti, u ožujku 2002. donesen je *Zakon o sigurnosnim službama*.¹⁴ U skladu s standardima imanentnim suvremenim demokracijama, tim su Zakonom definirani djelokrug i način rada te organizacija sigurnosnih službi RH: Obavještajne agencije (OA), Protuobavještajne agencije (POA) i Vojne sigurnosne agencije (VSA). Pored toga tim je Zakonom bitno dotaknuto i pitanje sustava nacionalne sigurnosti. Naime, ustanovljeno je Vijeće za nacionalnu sigurnost. Analizom strukture osoba (članak 4. Zakona) koje ga čine ili u određenim uvjetima mogu sudjelovati u njegovom radu¹⁵ jasno se uočava da je Vijeće za nacionalnu sigurnost, iako to nije izričito navedeno, najviše izvršno tijelo Republike Hrvatske nadležno za pitanja nacionalne sigurnosti.

Navedeni dokumenti i zakoni temelje se na načelu konceptualne i pravne uređenosti područja nacionalne sigurnosti i obrane. Republika Hrvatska polazi od stajališta da u modernom demokratskom društvu nacionalna sigurnost mora biti konceptualno i pravno uređeno područje društvenog djelovanja. Konceptualna i pravna rješenja trebaju biti racionalno osmišljena, primjerena objektivnim uvjetima i postavljenim sigurnosnim ciljevima, društveno pravedna te postavljena u funkciji potpore demokratskom razvoju društva. U formalnom smislu ona moraju biti sukladna ustavnim odredbama, normama međunarodnog prava, te međunarodnim obvezama koje je na tom području prihvatila Republika Hrvatska. Nadležnosti i međusobni odnosi institucija moraju biti jasno uređeni i dosljedno provedeni u praksi.

Kroz načela ostvarivanja nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske postavljeni su temeljni konceptualni okviri organiziranja i djelovanja namjenskih institucija nacionalne sigurnosti, ali i svih drugih društvenih institucija i subjekata koji svojim aktivnostima posredno ili neposredno pridonose izgradnji i ostvarivanju nacionalne sigurnosti. Ova načela predstavljaju opće kriterije za usklađivanje i vrednovanje postignuća na području nacionalne

¹³ Zakon o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga RH, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu, «Narodne novine» broj 33/2002.

¹⁴ Zakon o sigurnosnim službama Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 32/2002.

¹⁵ Predsjednik Republike, predsjednik Hrvatskog sabora, predsjednik Vlade, član Vlade zadužen za nacionalnu sigurnost, ministri nadležni za poslove obrane i pravosuđa, ministri nadležni za unutarnje poslove i vanjske poslove, financije i gospodarstvo, načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga te predsjednik odbora Hrvatskog sabora nadležan za nacionalnu sigurnost.

sigurnosti. Ona su dugoročno postavljena, ali su podložna periodičnom vrednovanju i preispitivanju.

6.2. Strategija nacionalne sigurnosti, strategija obrane i sustav nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske

Hrvatski sabor je 2002. godine prihvatio dva ključna strategijska dokumenta – Strategiju nacionalne sigurnosti i Strategiju obrane koji sadrže ciljeve nacionalne sigurnosti i obrambene politike sukladno s NATO-ovim strateškim konceptom. Ključni strateški cilj Republike Hrvatske prema ovim dokumentima je pridruživanje Sjevernoatlantskom savezu i Europskoj uniji, odnosno puno članstvo u euroatlantskoj obitelji naroda koji dijele iste vrijednosti i imaju zajedničke ciljeve. Strategija nacionalne sigurnosti pruža temelje za razvoj i uvođenje dugoročnih ciljeva i usmjerava razvoj specifičnijih srednjoročnih i kratkoročnih ciljeva. Ona služi kao smjernica za usredotočeno planiranje i kao primarni dokument u razvoju sistema planiranja nacionalne sigurnosti. Iako se od Strategije nacionalne sigurnosti očekuje da ima trajnu vrijednost i valjanost, Republika Hrvatska planira periodičnu reviziju ovog dokumenta, kao i revalorizaciju i dotjerivanje strukture i sadržaja podređenih dokumenata. Sveukupni ciljevi nacionalne sigurnosti i obrane Republike Hrvatske definirani su na osnovi nacionalnih vrijednosti, trenutnih i budućih interesa i sigurnosnih zahtjeva. Općenito primarni ciljevi nacionalne sigurnosti Hrvatske su sljedeći:

- održavati suverenost i teritorijalni integritet Hrvatske sa svim njenim vrijednostima i ustanovama;
- podržavati slobodno i neovisno društvo koji se temelji na demokratskim načelima i zakonskoj regulativi;
- pružiti sigurnost, blagostanje i prosperitet svom narodu;
- koristiti sva sredstva za održavanje političke, diplomatske i minimalne vojne sposobnosti koje su potrebne da se izbjegne kriza ili sukob, ili - u slučaju da ova sredstva zataje – da odgovori na napad;
- osigurati sposobnost održavanja teritorijalnog integriteta i zaštititi svoje građane putem nacionalne sposobnosti i pomoću saveza s ostalim demokratskim zemljama koje dijele iste vrijednosti;
- održati i proširiti povezanost sa međunarodnim i regionalnim organizacijama i savezima sličnih načela i vrijednosti, i

- ustrajati u nastojanju za stjecanjem članstva u NATO-u i Europskoj Uniji kao sredstvo pružanja i doprinosa nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj stabilnosti i sigurnosti.

Područja politike nacionalne sigurnosti i instrumenti pomoću kojih se ona nastoji ostvariti, prema Strategiji nacionalne sigurnosti RH, su sljedeći: integracija u NATO, integracija u Europsku uniju i Europsku sigurnosno-obrambenu politiku (*European Security and Defense Policy-ESDP*), suradnja sa susjedima i regionalna suradnja, suradnja s međunarodnim organizacijama, kontrola naoružanja i mjere izgradnje povjerenja i sigurnosti, doprinos međunarodnim mirovnim i humanitarnim misijama, razvoj obrambenih sposobnosti te unutarnja sigurnost RH.

Polazeći od definirane politike nacionalne sigurnosti u Strategiji obrane definirana je politika nacionalne obrane. U Strategiji obrane sadržane su dugoročne političke smjernice i opći prioriteti u organiziranju i ostvarivanju obrane zemlje. U njoj se razmatraju ciljevi upravljanja sa svrhom postizanja efikasnosti i djelotvornosti obrane u svakodnevnim operacijama. Također se bavi organizacijskim i funkcionalnim aspektima Ministarstva obrane i Oružanih snaga u vezi njihovih obaveza u nacionalnoj obrani. Tako, prema ovom dokumentu, oružane snage imaju obavezu razvijanja potpore međunarodnim mirovnim operacijama, uključujući humanitarne i mirovne misije, traganje i spašavanje i sudjelovanje u operacijama pod vodstvom UN-a ili NATO-a. Strategija obrane treba postati stabilno oruđe novog sistema planiranja nacionalne sigurnosti i sastavni dio NATO-u usklađenog planiranja, programiranja i sistema izrade proračuna koji se stalno razvija i poboljšava. Ona je predstavljala i temelj za Vojnu strategiju koju je donio Predsjednik Republike Hrvatske u ožujku 2003. godine. Strategija obrane je odraz postojećih sposobnosti i ograničenja koja nameće proračun, ali također služi da se istakne koje sposobnosti treba poboljšati. To je racionalna osnova za prioriteta ulaganja za vojno osposobljavanje u fazi programiranja i izrade proračuna. Spoj Strategije nacionalne sigurnosti, Strategije obrane i Vojne strategije treba Republici Hrvatskoj pružiti čvrst logički pristup i dati potporu pragmatičkom planiranju i izradi proračuna.

U ostvarivanju nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, temeljem navedenih dokumenata, važno je načelo kompleksnosti i višekomponentnosti nacionalne sigurnosti, a zasniva se na modernom pristupu poimanju nacionalne sigurnosti kao rezultata poduzetih napora na više različitih područja društvene aktivnosti (političkom, ekonomskom, diplomatskom, obrambenom, znanstvenom i tehnološko-tehničkom, unutarnje-sigurnosnom i ekološkom). Društvena nastojanja na navedenim područjima odvijaju se u skladu s njihovom

prirodom, njihovim ciljevima i logici funkcioniranja, dok ih u okvire nacionalne sigurnosti povezuju zajednički razlog djelovanja – očuvanje i unapređenje nacionalne sigurnosti – te zajednički opći ciljevi. To podrazumijeva razlikovanje posebnih funkcionalnih područja, odnosno namjenskih institucija nacionalne sigurnosti, koje su specifično organizirane zbog ostvarivanja navedene funkcije, u odnosu na ostala područja, subjekte i nositelje kojima je ostvarivanje uloga i zadaća u sklopu nacionalne sigurnosti samo jedna od djelatnosti. Među namjenski formiranim institucijama i dalje se ističu oružane snage, obavještajno sigurnosne službe, policija te posebna upravljačka i politička tijela. U modernom pristupu nacionalnoj sigurnosti oni trebaju biti sposobni za sistematsko i povezano djelovanje i prestaju biti isključive komponente sistema nacionalne sigurnosti, što ne umanjuje njihovu ključnu ulogu u sistemu.

Analizom strateških dokumenta koji određuju temeljna pitanja nacionalne sigurnosti u RH dolazi se do zaključka da se sustav nacionalne sigurnosti sastoji od tri dijela: sigurnosnog koji podrazumijeva primjenu širokog spektra političkih, diplomatskih, sigurnosnih i gospodarskih mjera; obavještajnog koji, šire promatrano, proizlazi iz sigurnosnog, no, u organizacijskom smislu, zbog važnosti koju ima za nacionalnu sigurnost predstavlja zaseban podsustav i obrambenog koji se odnosi na obranu zemlje i uporabu oružanih snaga. Temeljem takvog shvaćanja moguće je postaviti i upravljački mehanizama sustava nacionalne sigurnosti RH (*Shema br.--*). Na vrhu upravljačke piramide su Predsjednik Republike, Vlada i Hrvatski sabor. U sferi nacionalne sigurnosti Predsjednik Republike ima tri značajne ovlasti: vrhovni je zapovjednik oružanih snaga, s Vladom Republike Hrvatske oblikuje i provodi vanjsku politiku te surađuje u usmjeravanju rada obavještajnog sustava (sigurnosnih službi). Kao nositelj izvršne vlasti u Republici Hrvatskoj, Vlada je, uz ostvarenje poslova koji dijeli s Predsjednikom Republike, odgovorna i za ukupno djelovanje sustava nacionalne sigurnosti. Hrvatski sabor, pored toga što, kao nositelj zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj, donosi pravne akte koji reguliraju područje nacionalne sigurnosti i državni proračun za njegovo financiranje, ima još jednu važnu funkciju u sustavu nacionalne sigurnosti. Parlament je odgovoran za nadzor djelovanja sustava nacionalne sigurnosti. Stepenicu ispod najviših državnih institucija je Vijeće za nacionalnu sigurnost. Kao najviše izvršno tijelo u Republici Hrvatskoj kada je u pitanju nacionalna sigurnost, Vijeće je ovlašteno raspravljati o svim pitanjima iz područja nacionalne sigurnosti, posebno pružati savjete Predsjedniku Republike i Vladi u usmjeravanju rada sigurnosnih službi. Na trećoj razini upravljačke sheme sustava nacionalne sigurnosti nalaze se stručna tijela nadležna za koordinaciju rada pojedinih područja sustava nacionalne sigurnosti, primjerice, Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost kada su u

pitanju sigurnosne službe. Na dnu hijerarhijske ljestvice su izvršna tijela koja izvršavaju konkretne zadatke iz područja nacionalne sigurnosti. U okviru sigurnosnog podsustava riječ je o nizu ministarstava koja su odgovorna za pojedine resore: ministarstvo vanjskih poslova (sudionništvo u oblikovanju i provedbi vanjske politike), ministarstvo unutarnjih poslova (npr. policijski poslovi), ministarstvo pravosuđa (poslovi sudske uprave, izvršenje sankcija, itd.), ministarstvo financija (briga za državne financije) i ministarstvo gospodarstva. Obavještajni podsistem sastoji se od tri sigurnosne službe: Obavještajna agencija, Protuobavještajna agencija i Vojna sigurnosna agencija. Prema Zakonu o sigurnosnim službama (čl. 1), taj je podsistem zadužen za sustavno prikupljanje, analizu, obradu i ocjenu podataka koji su od značaja za nacionalnu sigurnost, u cilju otkrivanja i sprječavanja radnji pojedinaca ili skupina koje su usmjerene: protiv opstojnosti, neovisnosti, jedinstvenosti i suvereniteta Republike Hrvatske, nasilnom rušenju ustroja državne vlasti, protiv Ustavom Republike Hrvatske i zakonima utvrđenih ljudskih prava i temeljnih sloboda te osnova gospodarskog sustava Republike Hrvatske i koji su nužni za donošenje odluka značajnih za ostvarivanje nacionalnih interesa u području nacionalne sigurnosti. Obrambeni podsustav je zadužen za nacionalnu obranu odnosno sva pitanja vezana uz oružane snage. Na njegovom čelu nalaze se Ministarstvo obrane i Glavni stožer Oružanih snaga Republike Hrvatske.